

MATERIÁLY

ARTUR ZÁVODSKÝ

TŘI DOPISY K DRAMATU GABRIELY PREISSOVÉ GAZDINA ROBA

Spisovatelka Gabriela Preissová (1862–1946) darovala svému rodnému městu výběr z listů, které jí poslali významní pracovníci české kultury, především spisovatelé. Tyto dopisy jsou nyní uloženy v Okresním muzeu v Kutné Hoře.

Tři dopisy, které se svolením správy Okresního muzea v Kutné Hoře uveřejňuji, se týkají dramatu Gabriely Preissové *Gazdina roba*; tematicky tvoří tedy jistý celek.

Otiskuji dopisy přesně podle rukopisů, zachováváje osobitost vyjádření každého pisatele. Opravil jsem jenom dobové psaní *Jste na jste*, *Velectěná Paní na Velectěná paní*, *spřežky z blízka*, v brzku přepisují podle dnešního uzu na *zblízka*, *vbrzku*, slovo *posýlám* na *posílám*, *předce* na *přece*. Místy jsem doplnil nezbytnou interpunkci.

1

FRANTIŠEK ADOLF ŠUBERT GABRIELE PREISSOVÉ

Ředitel Národního divadla v Praze František Adolf Šubert (1849–1915) poznal Gabrielu Preissovou někdy r. 1887 nebo počátkem r. 1888. Šubertovi náleží zásluha, že vybídl Preissovou, aby psala dramata. Její první pokus o drama *Ideál* posoudil. Nepochybně byl to rovněž Šubert, kdo přiměl mladou a úspěšnou autorku próz *Obrázky ze Slovácka*, aby zdramatizovala povídku *Gazdina roba*, která byla otištěna v lednovém čísle *Osvěty* r. 1889. Někdy v polovině r. 1889 začala Preissová na dramatizaci své povídky pracovat.*

Dopis, který zde otiskuji, zachycuje přátelskou atmosféru setkání Fr. A. Šuberta s Gabrielou Preissovou v Sadské, Šubertovu důvěru v nadání mladé spisovatelky, kterou poznovu vybízí, aby dokončila dramati-

* Podrobně o tom píší ve stati *Začátky dramatiky Gabriely Preissové* (Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, řada D, 1958, str. 102–112 a v knize *Gabriela Preissová* (Praha 1962).

zaci prózy Gazdina roba — neboť toho se týkají Šubertova slova „pište znova a pište zvláště to, o čem víte, že si přeji, aby bylo hotovo. Teprve potom pište věci jiné.“ Z dopisu poznáváme, jak byl Fr. A. Šubert zjevem Gabriely Preissové okouzlen.

Snad máte již za sebou první chvíle rozrušení a milého neklidu, jaký způsobuje návrat do svého domova¹ — a snad budete proto míti již chvílku, kterou byste věnovala mým několika řádkům. Píšu Vám je, když jsem se sám zbavil prvního návalu věcí namnoze mi nemilých, píšu je v upomínce na těch několik hodin, které jsem strávil blíže Vás. Když tak člověk pohlíží na celý život, přichází k poznání, že v něm vlastně pro sebe nestřádá nic leč upomínky — a blaze tomu, kdo má hodně mnoho podobných, jaké jsem si vzal já s sebou ze Sadské.

Jsemť utvrzen v přesvědčení, jakého jsem o Vás nabyl hned v první chvíli, kdy jsem Vás osobně poznal, a mihá se mi proto v duši něco jako zákmit štěstí, že poznal jsem bytost upřímnou, srdečnou, které možno důvěřovati. Jest jich na světě poskrovnu. —

Obíral jsem se Vámi po celé cestě a vzpomínal jsem později dle Vašeho předběžného udání, kde asi ve kterou chvíli jste. Než dojde můj list, budete snad již doma také z výletů, ku kterým jste se chystala s p. Petuchovem², a budete snad již také míti nějakou volnou chvílku pro sebe samu — a pro své přátele, kteří u Vás tou dobou nejsou. —

Posílám Vám „Probuzence“³. Až budete míti více pokdy, vyhledejte a pošlete mi své práce, které jsem posud nečetl. Arci že kromě těch, které snad již máte v tiskárně pro novou knihu.¹ Na ty si počkám, až vyjdou pospolu. Znal bych rád všechno, co jste napsala. Pro mě nebude více novým žádný rys Vaší povahy, v pracích Vašich se jevíci, ale doplním sobě jimi přece obraz toho, v čem jste až doposud žila. Až se vrátíte z Tater, pište znova a pište zvláště to, o čem víte, že si přeji, aby bylo hotovo. Teprve potom pište věci jiné.

Já se nemohu k žádnému psaní dostati. Příhody uplynulých dvou let a práce mého povolání vadí mně sebrati mysl tak, jak bych si k vážné práci přál. Snad přijde nálada později; ne-li, nebude asi také čeho litovat.

Buďte prozatím s Bohem. Pozdravujte ode mne své dítě a svého pana chotě i prof. Petuchova, je-li dosud u Vás. Myslím si, že jsem dosud ve společnosti Vaší a že na mne působí zcela zblízka ta Vaše prostá milá duše celým půvabem svým. Působí na mne, třeba to nebylo zblízka. Tisknu a líbám Vám ruku a pozdravuje Vás, jsem

Váš upřímný

FAŠ.

Dopis, 4 strany (17,9 cm×11,4 cm). Psáno perem na všech čtyřech stranách. Na první straně nahoře vlevo je razítko F. A. Šubert. Signatura dopisu v Okresním muzeu v Kutné Hoře: „Vocel“ 68, Kutná Hora.

¹ *do svého domova* — Gabriela Preissová se vracela do Hodonína, kde žila od r. 1880. Její manžel tam byl pokladníkem v cukrovaru.

² *s p. Petuchovem* — Jevgenij Vjačeslavovič Petuchov byl v té době docentem slavistiky v Petrohradě. Ucházel se o mladší sestru Gabriely Preissové.

³ *Posílám Vám „Probuzence“* — drama *Probuzenci* vydal Fr. A. Šubert r. 1882. Premiéru mělo r. 1883.

⁴ *[práce], které snad již máte v tiskárně pro novou knihu* — jde patrně o třetí svazek *Obrázků* ze Slovácka, který vyšel r. 1889 v Matici lidu.

2

LADISLAV STROUPEŽNICKÝ GABRIELE PREISSOVÉ

Ladislav Stroupežnický (1850–1892), proslulý český dramatik, píše Gabriele Preissové ve své funkci dramaturga Národního divadla v Praze.

Preissová práci na dramatizaci povídky *Gazdina roba* rychle dokončila, jak ji k tomu měl Fr. A. Šubert, a zadala hru Národnímu divadlu v Praze. V otiskovaném dopise poznáváme, jak vysoko hodnotil Stroupežnický, jinak přísný a obávaný dramaturg, drama Gabriely Preissové. Jako realista, autor nedlouho předtím hraných *Našich furiantů*, cenil Stroupežnický u Preissové realistické zpodobení typů. Správně upozornil mladou autorku na nedůsledné uplatňování dialektismů v řeči postav. Zprostředkování ředitele Národního divadla Fr. A. Šuberta je doloženo dovětkem v tomto dopise Ladislava Stroupežnického.

V Praze 23. září 1889

Slovutná paní!

Drama Vaše „Gazdina roba“ s upřímnou radostí jsme uvítali — mne zvláště zajímalo názorným podáním obrazu života lidu našeho v postavách tak jadrně vykreslených. Má-li české drama v samostatné a rázovité se vyvinouti, musí vyrůst ze života národního a velkou zásluhu do budoucnosti má spisovatel, který tuto cestu svým současníkům i budoucím pracovníkům ukazuje. —

Proto všichni, kdož s námi stejně smýšlejí, potěšeni budou z Vaší práce. —

V jedné věci, ovšem významu podřízenějšího, leč přece důležitého, dovoluji si žádati, slovutná paní, abyste ráčila malou revisi své práce provést. Radím z mnohých a dobrých zkušeností. Jest totiž při počátku hry dialog místy skoro až přeplněn dialektem, kteréhož zvolna a stále ubývá, že až v třetím dějství místy tytéž osoby, které v prvním silně dialektem mluvily, mluví téměř čistým spisovným jazykem. Dovolují si tudíž žádati, abyste ráčila přehlédnouti dialogy a v dalším rozvoji hry

přibarviti je více dialektem. Jest totiž takový rozdíl na jevišti, ježto tam v krátké době se sehraje — pro ucho příliš nápadný, když osoba, venkovan, náhle ztratí svůj původní tón a mluví pěkně podle brusu.

Prosím, abyste mi neráčila za zlé vykládati moji radu — opětuji, že jest vážena z mé vlastní zkušenosti.¹

Přikládaje knihu prosím, abyste ráčila vbrzku nám ji zase poslati.

*Jsem Vám, slovutná paní,
ve zvláštní úctě oddaný*

Lad. Stroupežnický.

Pan ředitel Šubert mi právě sdělil, že Vám, slovutná paní, rukopis již poslal.

Dopis, dvojlíst (22,8 cm×14,7 cm). Psáno perem na všech čtyřech stranách. Na první straně v levém rohu předtištěn český lev s korunkou a tento text: Ředitelství královského českého zemského a Národního divadla v Praze. Signatura dopisu v Okresním muzeu v Kutné Hoře: „Vocel“ 67, Kutná Hora.

¹ [moje rada] jest vážena z mé vlastní zkušenosti — Ladislav Stroupežnický tu mluví ze zkušeností, které měl s uplatněním dialektismů v dramate Naši furianti, dějstvujícím na Písecku.

3

MARUŠKA BITTNEROVÁ GABRIELE PREISSOVÉ

Maruška Bittnerová (1854—1898), česká herečka, zprvu v Prozatímním divadle. Působila nějakou dobu se svým manželem Jiřím Bittnerem v dvorním divadle vévody Meiningenského a v Berlíně. V Národním divadle v Praze vytvořila řadu postav tragických, salónních i realistických. Byla první Evou v Gazdině robě.

Gabriela Preissová vyznamenala Marušku Bittnerovou o premiéře Gazdiny roby vavřínovým věncem.

Z dopisu Marušky Bittnerové poznáváme, že se její tvorba nesetkávala tehdy u kritiky s přízní, že však její kreace Evy byla příznivě přijata obecně.

V Praze dne 12. listopadu 89

Velectěná paní!

Hluboce mne dojala Vaše pozornost, důkaz to Vaší vděčnosti za to, že jsem Vaši ‚Evu‘ s láskou a pílí studovala a hrála a v duši procítla. Jste první — z českých autorů — co mne zdobí „vavřínem“ a to mne až k slzám dojímá a z duše Vám za to děkuji, zůstane mi to na

vždy tou nejmilejší upomínkou! Víím, že jsem porozuměla Vám a Vy, velectěná paní, že jste porozuměla mně, mému umění — ta palma mně to i v budoucnosti připomene. Jak zajisté ze všech kritik Vám jasno a zřejmo bude, že o postavě tyto nadšeně nepiši — (proto zůstane Vaše Eva přec duši vzácné přirozenosti, která každému nepředpojatému srdcem hnouti musí!), tož prosím přičítejte vše jen neláscce a antipatii, s jakou se já a mé umění bohužel zde u české kritiky při každém mém výkonu potkáváme. Zvyklá jsouc tomuto jednání bála jsem se, že „Eva“ bude muset též v tomto směru se mnou trpěti, a nezklamala jsem se v tom, však z obecnstva mi přišly srdečně vzkazy i od cizích lidí a slova obdivu pro Evušu, že je k slzám dojala, a to mi musí vše ostatní vynahraditi! Hlas lidu — hlas boží! Jak zajisté již od svých zdejších přátel víte, že se druhé provozování „Gazdiny roby“ potkala s krásným úspěchem a upřímným potleskem, a zítra opět bude se tento kus dávat. Ne dříve, až nabudu trochu klidu, dám se fotografovat v tomto obleku „Slovenecky“ a dovolím si Vám obrázky potom zaslati.

Nyní Vás líbám, vroucně Vám děkujíc za úlohu i laur a znamenám se s vděčností Vám

oddaná

Maruška Bittnerová.

Čtla jsem Vaši malou črtu „Boží svět“¹ v knižečce pod titulem „Lidská bída“ a líbila se mi velmi — jest jemně, žensky psána a jde k srdci!

Rozepte své křídla, i kdyby chladným rozumováním Vám je stahovati chtěli, a hleďte kolem sebe v srdcích těch prostých duší opět a jinou „robu“ a podejte ji sv. umění! Vám co ženě jest lehčeji záhyby duši uhodnouti neb nás ženy radost i žal snadněji a dříve rozechvěje než muže, kterému ve všem prikazuje příliš chladný rozum.

Šetřte se nám, budu vzpomínati a modliti se za Vás, až se přiblíží pro Vás ty těžké okamžiky,² které dá Bůh líp přestojíte, než si myslíte. Jen neztraťte uplně na ději, v té spočívá velká síla.

Dopis, dvojlíst (18 cm×11,7 cm). Psáno perem na všech čtyřech stranách papíru s černým orámováním.

¹ malou črtu „Boží svět“ — prózu Boží svět zařadila Gabriela Preissová do knihy Črty ze Slovácka (Opava 1890, Slezská kronika, sešit 13 a 14).

² až se přiblíží pro Vás ty těžké okamžiky — Gabriela Preissová očekávala dítě. Syn Dimitrij se pak narodil 24. prosince 1889.

**DREI BRIEFE ÜBER DIE TRAGÖDIE
VON GABRIELA PREISSOVÁ
GAZDINA ROBA (DES BAUERN KEBSWEIB)**

Die tschechische Schriftstellerin Gabriela Preissová (1862–1946) machte ihrem Geburtsort, der Stadt Kuttenberg, eine Auswahl von Briefen zum Geschenk, die sie von bedeutenden Vertretern der tschechischen Nationalkultur erhalten hatte.

Verfasser druckt drei Briefe ab, die sich auf das Drama von Gabriela Preissová, *Gazdina roba* (Des Bauern Keksweib), beziehen. Der Brief von František Adolf Šubert, des Direktors des Prager tschechischen Nationaltheaters, und des dort wirkenden Dramaturgen Ladislav Stroupežnický, machen uns mit wichtigen Momenten in Bezug auf die Entstehung der bühnenmäßig sehr wirksamen, realistischen Tragödie bekannt. Im Briefe von Maruška Bittnerová, die anlässlich der Erstaufführung der *Gazdina roba* im Prager Nationaltheater im Jahre 1889 die Hauptrolle spielte, werden über die Aufnahme dieses Stücks bei den Prager Theaterkritikern und dem Prager Publikum nähere und aufschlußreiche Einzelheiten berichtet.

A. Z.